

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

**Меѓународна инвестициска позиција на
Република Македонија за 2011 година**

септември, 2012 година

Информација за меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија за 2011 година

Општи забелешки

Меѓународната инвестициска позиција претставува стандардизиран статистички преглед којшто ги прикажува состојбите на надворешните финансиски средства и финансиски обврски на Република Македонија, т.е. побарувањата од нерезиденти и обврските кон нерезиденти врз основа на финансиски инструменти на определен датум.

Преку извештајот за меѓународната инвестициска позиција (МИП) се прикажуваат состојбата и структурата на финансиските средства (побарувања) од нерезиденти и финансиските обврски кон нерезиденти, но и нето кредиторската/должничката позиција на земјата (и на поодделните институционални сектори) во однос на остатокот од светот. Доколку се евидентира позитивна нето меѓународна инвестициска позиција, т.е. доколку финансиските средства се поголеми од финансиските обврски, земјата има позиција на нето-кредитор кон остатокот од светот. Доколку се пресмета негативна нето меѓународна инвестициска позиција, односно доколку финансиските обврски ги надминуваат финансиските средства во односите помеѓу резидентите и нерезидентите, земјата е нето-должник во односите со остатокот од светот.

Анализата на структурата на МИП во подолга временска рамка овозможува следење на промената во состојбата на поодделните институционални сектори, како и промената во склоностите на секторите во користењето одредени видови финансиски инструменти. Ваквата динамичка перспектива овозможува промените да се толкуваат како одраз на севкупните макроекономски движења во земјата и окружувањето, но често и како сигнал за одредени случувања во претстојниот период. Оттаму, изготвувањето на меѓународната инвестициска позиција претставува неопходност во современи услови, како показател за финансиската состојба на земјата и нејзината интегрираност во вкупните светски економски текови, што го потврдува и сè поголемото значење на овој извештај, во услови на засилени процеси на глобализација и настанувањето на економските кризи во светот во последните неколку години.

За изготвување на МИП се користат најразлични извори на податоци и се применува методологија којашто е усогласена со меѓународните стандарди и препораки. Оваа методологија е достапна и до пошироката јавност преку нејзиното објавување на интернет-страницата на Народната банка на Република Македонија.

Кратка анализа на меѓународната инвестициска позиција за 2011 година

На крајот на 2011 година, Република Македонија е нето-должник кон остатокот од светот, со негативна нето меѓународна инвестициска позиција од 3.931 милион евра, што претставува 52,2% од БДП. На 31.12.2011 година, Република Македонија располага со финансиски побарувања од нерезиденти во износ од 3.803,1 милион евра и со финансиски обврски кон нерезиденти во износ од 7.734,1 милион евра.

Во споредба со крајот на 2010 година, негативната меѓународна инвестициска позиција е зголемена за 361,6 милиони евра, т.е. 10,1% на годишна основа. Ова пред сè поради поизразениот пораст кај надворешните обврски, коишто во текот на 2011 година се зголемија за 1.157,5 милиони евра (17,6%), во однос на порастот на надворешните средства за 796 милиони евра (26,5%). Со тоа во текот на 2011 година нето должничката позиција во однос на БДП бележи зголемување од 1,7 п.п.

Од аспект на структурата на МИП по инструменти, на страната на средствата и натаму најзастапен инструмент претставуваат бруто официјалните резерви во износ од 2.068,9 милиони евра (54,4% од вкупните средства), коишто во 2011 година бележат значителен раст (за 354,4 милиони евра). Побарувањата врз основа на трговски кредити достигнаа 696,6 милиони евра (18,3% од вкупните средства), а во текот на годината се зголемени за 153,9 милиони евра. Валутите и депозитите изнесуваат 588,2 милиона евра (15,5% од вкупните средства), а во годината се зголемени за 33,1 милион евра. Кај заемите коишто во минатото не претставуваа значаен инструмент на страната на средствата, во 2011 година бележиме значителен раст (233,1 милион евра) и на крајот на годината тие достигнаа износ од 293 милиони евра (7,7% од вкупните средства). Директните портфолио-инвестиции во странство и останатите средства имаат минорно значење во структурата на средствата, со учество од 2,2%, 1,2% и 0,7%, соодветно.

На страната на обврските, пак, најголем е уделот на обврските врз основа на директни инвестиции во земјата во износ од 3.649,4 милиони евра (47,2% од вкупните обврски), коишто во 2011 година се зголемени за 11,6% (379,6 милиони евра). За обележување е дека најголем дел од растот на директните инвестиции во 2011 година произлегува од зголемувањето преку новите вложувања во акционерски капитал и реинвестирањето на добивката (474,5 милиони евра), додека врз основа на останатиот капитал, обврските кон директните инвеститори се намалени за 95,0 милиони евра. Како втор по значење финансиски инструмент на страна на обврските се издвојуваат заемите (учество од 33,1% во вкупните обврски) коишто на 31.12.2011 година изнесуваат 2.559 милиони евра и бележат годишен раст од 737,8 милиони евра. Обврските врз основа на трговски кредити кон нерезиденти во 2011 година се зголемени за 165,4 милиони евра и достигнаа 10,6% од вкупните обврски. Портфолио-инвестициите, останатите обврски и валутите и депозитите се помалку значајни финансиски инструменти на страната на обврските, со збирно учество од 9,1% во вкупните надворешни обврски.

Анализата на МИП на ниво на институционалните сектори покажува дека во текот на 2011 година, причинители за зголемената негативна нето МИП се

сите институционални сектори на економијата, со исклучок на монетарната власт.

Секторот „држава“ е нето-должник кон странство и во текот на 2011 година ја продлабочува негативната нето МИП за 349,6 милиони евра врз основа на нови задолжувања од долгорочни заеми.

Во текот на 2011 година, останатите сектори (во најголем дел нефинансиски претпријатија) бележат негативна промена на нето МИП од 342,3 милиони евра. Обврските на останатите сектори во 2011 година се зголемени за 518,9 милиони евра, но значајно е да се напомене дека најголем дел од овој пораст се должи на зголемувањето на обврските врз основа на странски директни инвестиции во земјата (за 301,3 милиони евра) и останати инвестиции (за 224,2 милиони евра – главно краткорочни трговски кредити и долгорочни заеми). Средствата на останатите сектори, пак, во 2011 година се зголемени за 176,6 милиони евра, главно преку зголемени побарувања врз основа на краткорочни трговски кредити (за 153,9 милиони евра).

Кај секторот „банки“ во 2011 година е забележано зголемување на негативната нето МИП за 22,7 милиони евра. Притоа растот на обврските на банките од 53,4 милиони евра главно се објаснува со зголемените обврски врз основа на странски директни инвестиции и заеми (за 78,3 и 47,3 милиони евра, соодветно), наспроти намалените обврски врз основа на депозити од нерезиденти (за 61,8 милиони евра). Зголемувањето на обврските делумно е нетирано со зголемените побарувања врз основа на депозити кај странски банки (за 33,2 милиона евра).

Монетарната власт, којашто вообичаено е нето-кредитор кон странство, во 2011 година бележи значително зголемување на нето-побарувањата во односите со странство од 353,0 милион евра, што во целост се објаснува со растот на официјалните девизни резерви. Порастот на обврските и побарувањата врз основа на заеми, којшто всушност произлегува од извршувањето на репо и обратни репо-договори на централната банка, има неутрален ефект врз нето-позицијата на овој сектор, како и на МИП во целина.

Нето меѓународна инвестициска позиција на поодделни земји*

Земја	2010		2011	
	во милијарди евра	% од БДП	во милијарди евра	% од БДП
Евро зона	-1,226.90	-13.36	-1,085.17	-11.51
САД	-1,862.65	-17.03	-3,114.81	-28.76
Хрватска	-41.97	-93.56	-40.25	-89.66
Словенија	-15.25	-42.82	-14.89	-41.16
Македонија	-3.57	-50.58	-3.93	-52.24
Грција	-210.26	-92.50	-170.90	-79.46
Бугарија	-34.15	-94.73	-32.82	-85.29
Косово	0.44	10.55	0.10	2.10
Босна и Херцеговина	-7.09	-56.82	-7.58	-54.60
Романија	-77.85	-62.87	-82.55	-56.29
Србија	-22.86	-79.82	-24.81	-71.23
Унгарија	-108.50	-112.01	-94.30	-86.97
Турција	-271.60	-49.35	-248.22	-44.81

* Извор: ЕЦБ, ЕУРОСТАТ, ММФ, интернет-страници на централните банки и сопствени пресметки.

Извршена е споредбена анализа на меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија и други земји, пред сè во регионот, но и пошироко. Споредбените резултати укажуваат дека кај повеќето земји во регионот, во текот на 2011 година, дошло до намалување на нето меѓународната инвестициска позиција. Евро-зоната исто така бележи намалување на негативната нето меѓународната инвестициска позиција, наспроти движењата во САД каде што во текот на 2011 година се бележи зголемување. Она што исто така е интересен факт е дека останатите земји во регионот, со исклучок на Словенија и Турција, имаат значително повисока негативна нето меѓународна инвестициска позиција изразена во проценти од БДП.

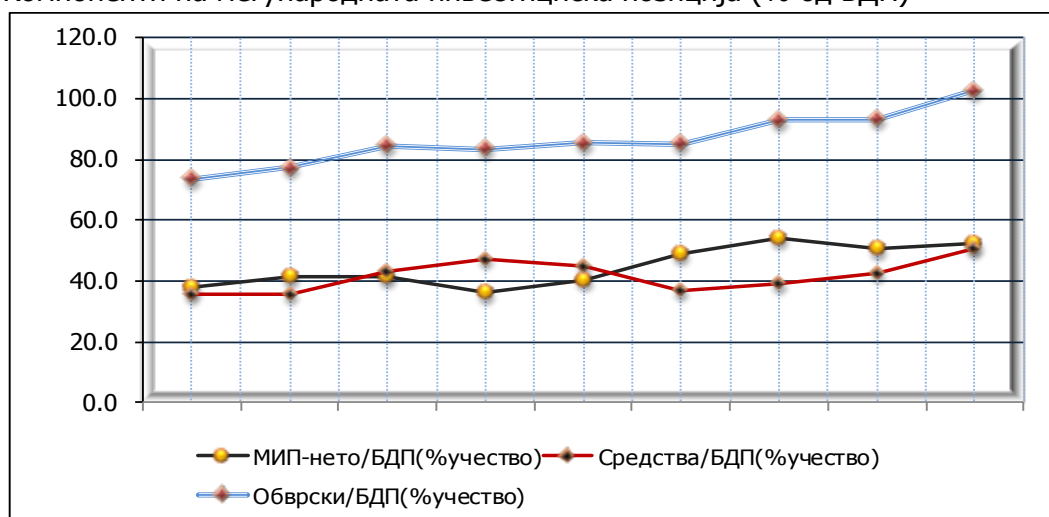
ПРИЛОГ-ТАБЕЛИ И ГРАФИКОНИ

Табела 1
Меѓународна инвестициска позиција 2003-2011 година
(милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
МИП-нето	-1,599.73	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.23	-3,265.12	-3,612.49	-3,569.43	-3,931.02
Средства	1,495.28	1,589.06	2,081.58	2,471.72	2,686.78	2,458.41	2,608.09	3,007.16	3,803.12
Обврски	3,095.01	3,435.26	4,072.37	4,359.26	5,088.01	5,723.53	6,220.57	6,576.59	7,734.14
БДП	4,217	4,442	4,814	5,231	5,965	6,720	6,703	7,057	7,525
МИП-нето/БДП(%учество)	-37.94	-41.56	-41.35	-36.08	-40.26	-48.59	-53.89	-50.58	-52.24
Средства/БДП(%учество)	35.46	35.77	43.24	47.25	45.04	36.58	38.91	42.61	50.54
Обврски/БДП(%учество)	73.39	77.34	84.59	83.34	85.30	85.17	92.80	93.19	102.78

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 1
Компоненти на меѓународната инвестициска позиција (% од БДП)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 1

Поделба на секторите во МИП

За изготвување и претставување на МИП, секторите се групирани на следниов начин:

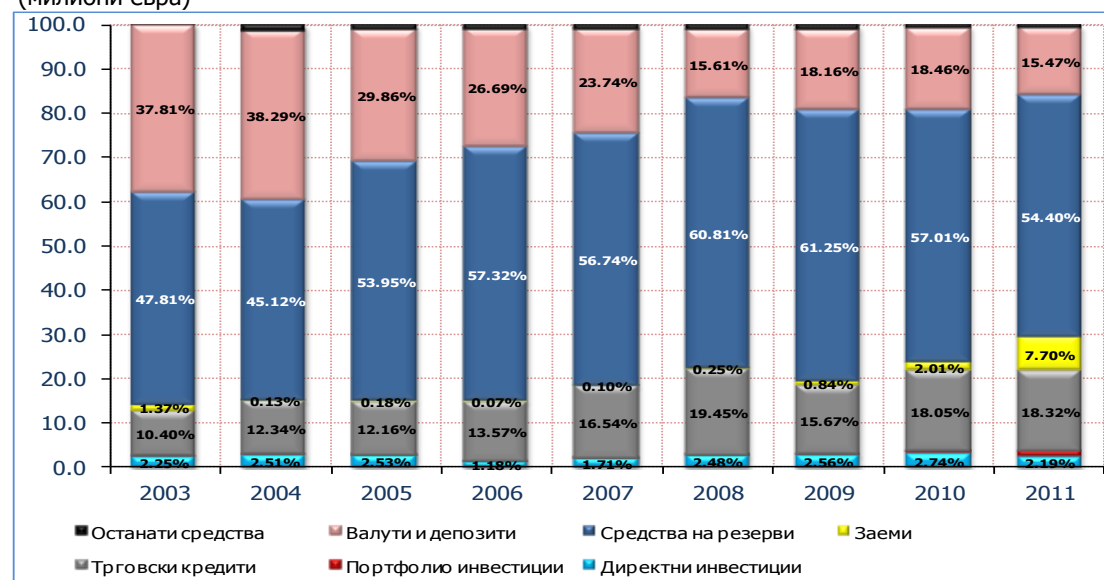
- **Монетарна власт:** ја претставува централната банка, т.е. Народната банка на Република Македонија;
- **Држава:** се состои од централната влада, локалната влада и фондовите за социјална заштита. Овој сектор не ги опфаќа претпријатијата во сопственост на државата коишто работат по принципот на слободен пазар;
- **Банки:** ги опфаќа сите депозитни институции, со исклучок на централната банка;
- **Останати сектори:** оваа група се состои од следниве функционални категории:
 - Небанкарски финансиски институции (ги вклучува осигурителните компании, инвестициските фондови, приватните пензиски фондови и други финансиски посредници);
 - Нефинансиски институции (ентитети вклучени во производство на добра и услуги, вклучувајќи ги и претпријатијата во сопственост на државата);
 - Домаќинства (домаќинства и физички лица);
 - Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата (цркви, политички партии, здруженија, асоцијации).

Табела 2
МИП на ниво на институционални сектори
(милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
МИП, нето - држава	-1,026.96	-1,016.45	-1,282.82	-1,065.56	-897.71	-906.33	-1,055.84	-1,067.80	-1,417.43
МИП, нето- монетарни власти	693.43	673.30	1,073.28	1,382.60	1,532.53	1,486.92	1,526.73	1,638.82	1,991.78
МИП ,нето- банки	265.92	330.56	254.65	94.76	-58.64	-400.26	-361.46	-434.21	-456.86
МИП ,нето- останат сектор	-1,532.13	-1,833.61	-2,035.90	-2,299.35	-2,977.42	-3,445.46	-3,721.91	-3,706.24	-4,048.50
МИП, нето	-1,599.73	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.23	-3,265.12	-3,612.49	-3,569.43	-3,931.02

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 2
Структура на МИП - побарувања од странство според инструменти
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 2

Класификација на меѓународната инвестициска позиција според видови инвестиции:

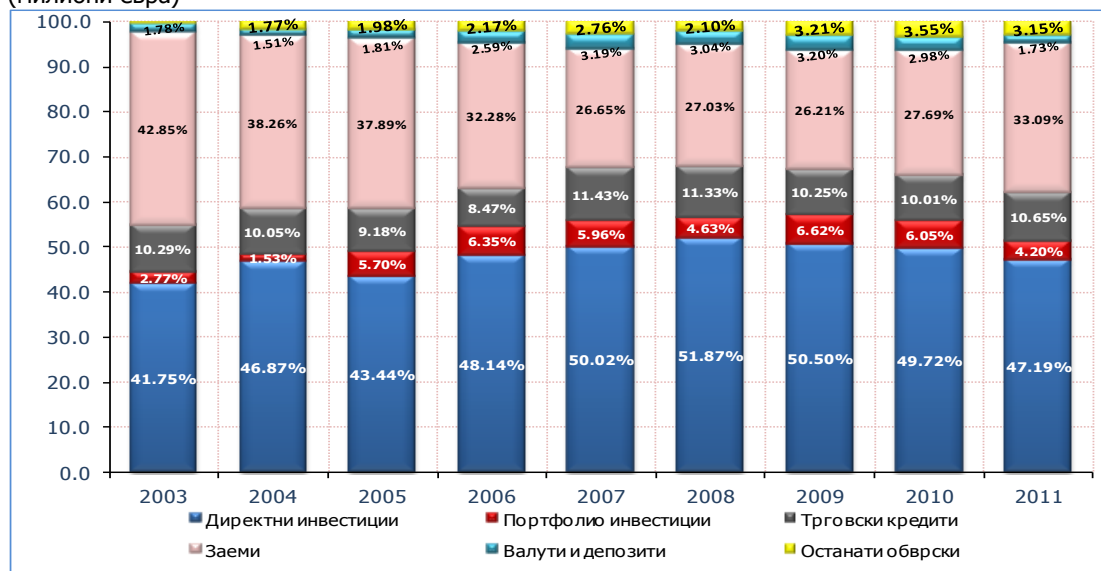
Поделена на два дела како средства и обврски, МИП се состои од четири функционални инвестициски категории и поткатегории, во кои трансакциите се класифицирани според видот на инвестирање на следниов начин:

- **Директни инвестиции**, коишто се класифицирани:
 - од аспект на насоката на инвестирање:
 - инвестиции во странство;
 - инвестиции во Република Македонија;
 - од аспект на инструментите:
 - акционерски капитал и реинвестирана добивка;
 - останат капитал;
- **Портфолио-инвестиции**, коишто се поделени на сопственички капитал и должнички хартии од вредност;
- **Останати инвестиции**, коишто се поделени на: трговски кредити, заеми, валути и депозити и останати средства/обврски; и
- **Резервите** се класифицирани според видовите инструменти.

Графикон 3

Структура на МИП - обврски кон странство според инструменти

(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 3

Странски директни инвестиции

Согласно со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, странските директни инвестиции се дефинираат како вложувања со кои инвеститорот има намера да воспостави трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со правното лице во кое инвестира. Притоа, до крајот на 1993 година земјите применувале различни критериуми за дефинирање на директните инвестиции. Во петтото издание на прирачникот на ММФ се препорачува како критериум да се користи минималното учество во капиталот од 10% или правото на глас, со што се обезбедува меѓународна споредливост на податоците. Според тоа, разликата меѓу директниот и портфолио-инвеститорот се темели врз процентот на поседувани акции и удели во претпријатието. Ваквите методолошки постапки за пресметување на странските директни и портфолио-инвестиции во потполност се применуваат и во Република Македонија. Основен извор на податоци за директните инвестиции во Република Македонија претставуваат годишните прашалници коишто ги доставуваат резидентните фирми со странски капитал до НБРМ. Прашалниците содржат податоци за првичното вложување, остварениот финансиски резултат и меѓукомпанискиот долг.

Портфолио-инвестиции

Портфолио-инвестициите, во согласност со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, се дефинираат како вложувања во должнички и сопственички хартии од вредност (со исклучок на оние што се вклучени во странските директни инвестиции), со кои се тргува на организирани и други финансиски пазари.

Во делот на сопственичките хартии од вредност, портфолио-инвестициите подразбираат „пасивно“ поседување хартии од вредност, со кои нивниот имател нема право на активно учество во управувањето, или контролата врз нивниот издавач. Вообичаено, ова значи дека се поседуваат хартии од вредност чиешто учество во капиталот е помало од 10% или правото на глас.

Во делот на должничките хартии од вредност, се воспоставува должничко-доверителски однос кон издавачот на хартијата од вредност. Овие хартии, согласно со рочноста, најчесто се делат на: обврзници и записи и инструменти на пазарот на пари.

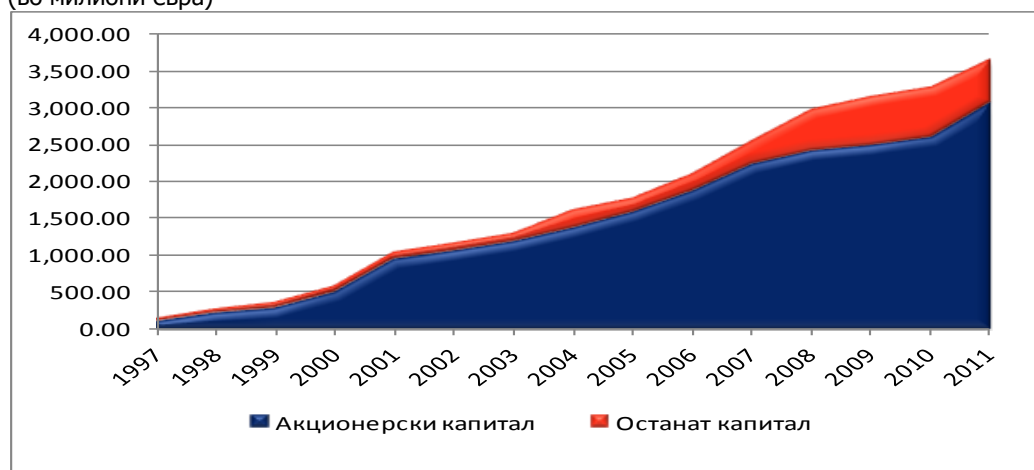
Табела 3: Состојба на директните инвестиции во Република Македонија (во милиони евра)

Година	Вкупно	Акционерски капитал	Останат капитал	
			Побарувања	Обврски
1	2=3-4+5	3	4	5
1997	141.22	102.88	12.13	50.48
1998	270.37	219.51	12.81	63.66
1999	359.90	284.26	15.70	91.35
2000	580.05	497.72	16.95	99.28
2001	1,039.15	946.28	40.84	133.72
2002	1,160.71	1,056.57	46.35	150.48
2003	1,292.14	1,181.98	47.98	158.14
2004	1,610.22	1,366.11	36.70	280.82
2005	1,768.97	1,579.62	74.54	263.89
2006	2,098.57	1,863.35	80.91	316.14
2007	2,545.17	2,226.62	106.11	424.66
2008	2,968.75	2,407.42	113.96	675.29
2009	3,141.38	2,481.27	169.96	830.07
2010	3,269.83	2,590.04	246.88	926.67
2011	3,649.42	3,064.58	284.53	869.37

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 4

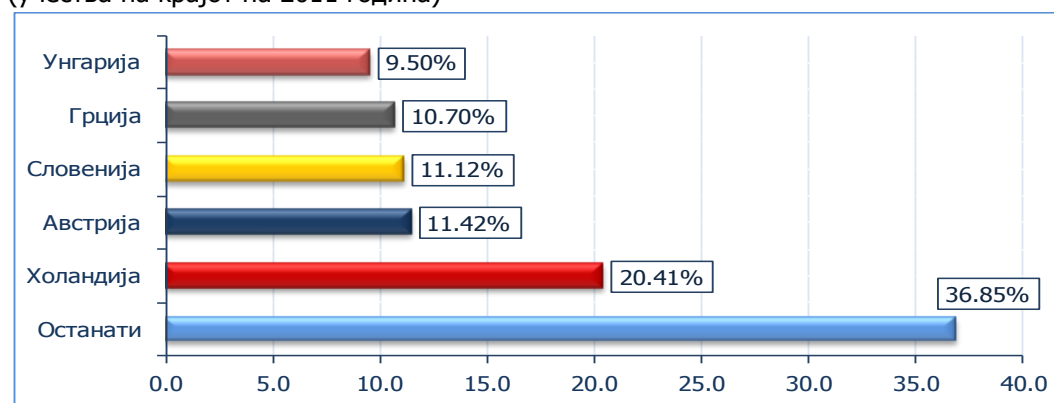
Странски директни инвестиции во Република Македонија (во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

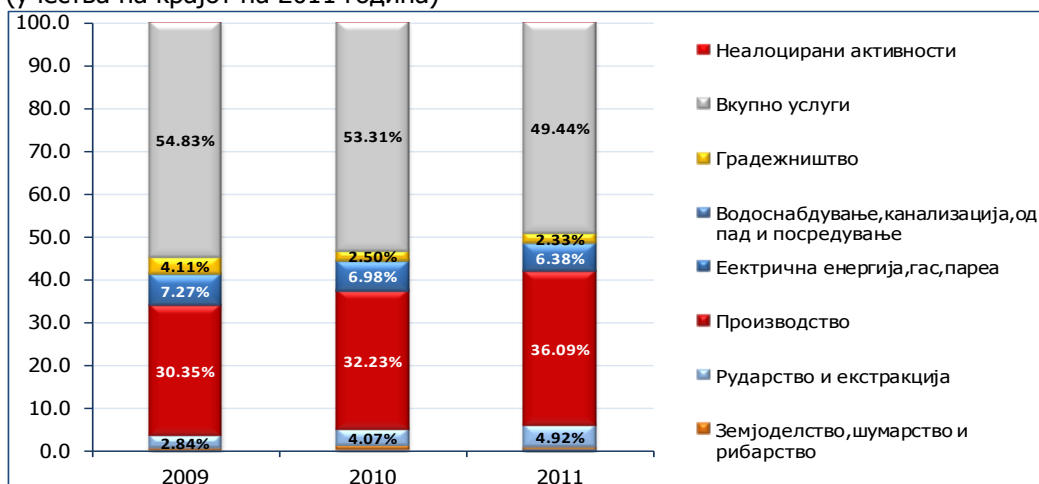
Графикон 5

Странски директни инвестиции по земји (учества на крајот на 2011 година)

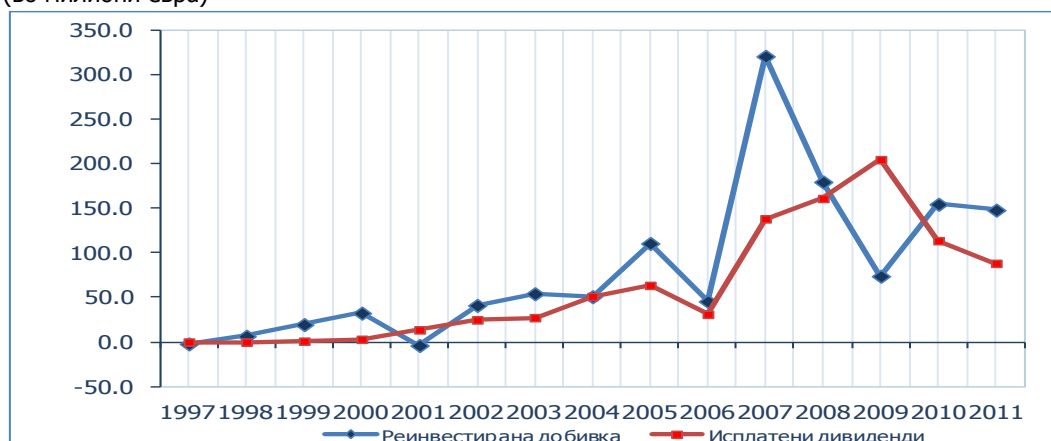
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 6
Странски директни инвестиции по дејности
(учества на крајот на 2011 година)

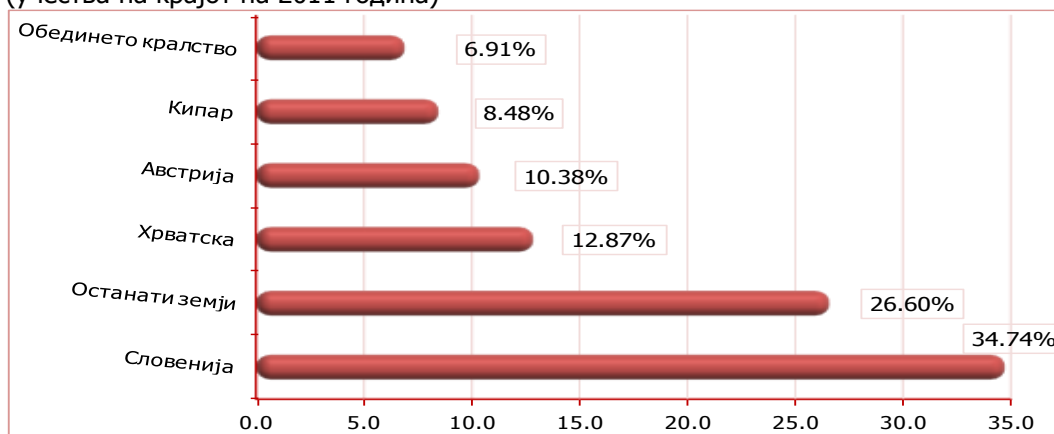
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 7
Реинвестирана добивка и исплатени дивиденди од директни инвестиции
(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

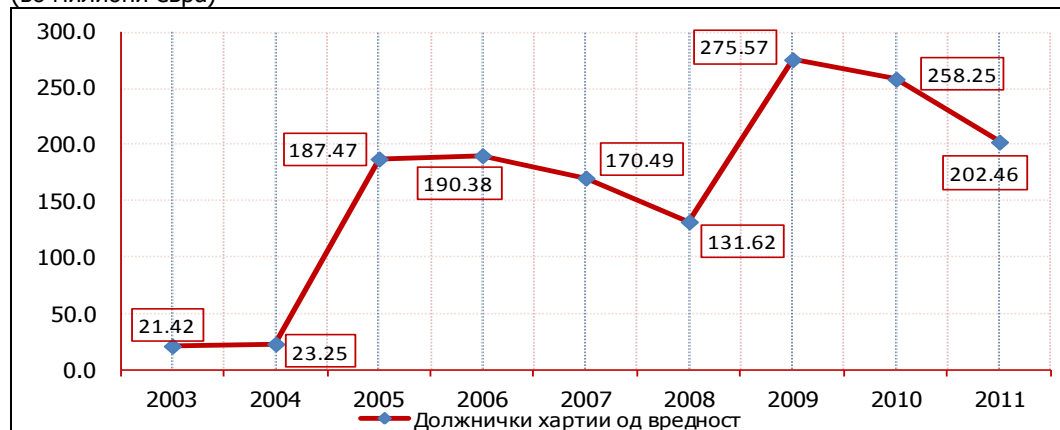
Графикон 8
Портфолио-инвестиции по земји - обврски - сопственички ХВ
(учества на крајот на 2011 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 9

Портфолио-инвестиции - обврски врз основа на домашни должнички хартии од вредност во сопственост на нерезиденти
(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Табела 4

Обврски врз основа на заеми од странство според должници
(во милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Краткорочни заеми	25.93	11.81	54.33	11.66	55.82	14.91	47.59	48.35	235.62
- Централна банка	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	232.53
- Банки	8.71	7.04	1.30	0.00	16.50	0.00	40.00	3.71	0.00
- Останати сектори	17.22	4.78	53.03	11.66	39.32	14.91	7.59	44.64	3.09
Долгорочни заеми	1,300.22	1,302.60	1,488.56	1,395.57	1,299.95	1,532.02	1,583.12	1,772.81	2,323.35
- Централна банка	54.70	45.97	52.66	42.39	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
- Држава	1,005.54	993.20	1,095.36	875.19	727.22	771.22	777.60	852.57	1,247.75
- Банки	64.04	55.79	106.40	146.31	199.81	201.14	220.10	371.98	422.93
- Останати сектори	175.94	207.63	234.14	331.68	372.92	559.66	585.43	548.26	652.66
Вкупно заеми	1,326.15	1,314.41	1,542.89	1,407.23	1,355.77	1,546.93	1,630.72	1,821.16	2,558.97
БДП	4,217	4,442	4,814	5,231	5,965	6,720	6,703	7,057	7,525
Краткорочни заеми/Вкупно заеми (%)	1.96	0.90	3.52	0.83	4.12	0.96	2.92	2.66	9.21
Долгорочни заеми/Вкупно заеми (%)	98.04	99.10	96.48	99.17	95.88	99.04	97.08	97.34	90.79
Вкупно заеми/БДП(%)	31.45	29.59	32.05	26.90	22.73	23.02	24.33	25.81	34.01

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 10

Обврски врз основа на заеми од странство според должници
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.